

POLICY BRIEF #13

13 december 2017

Naar een duurzaam beleid voor de Vlaamse documentairesector

Eline Livémont

Naar aanleiding van de nieuwe beheersovereenkomst tussen het Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF) en de Vlaamse Regering onderstreept Eline Livémont in deze policy brief het belang van documentaire, met een oproep aan de Vlaamse Regering, de VRT en het VAF om, nu de klemtoon sterk op fictieondersteuning ligt, zeker ook documentaire niet uit het oog te verliezen. Er is weliswaar meer nodig dan alleen geld. Willen we documentaire echt ondersteunen, dan dienen de documentairesector, de omroepen, het VAF en beleidsmakers na te denken over een lange termijnstrategie met aandacht voor (internationale) samenwerkingen, het bereiken van een breder publiek en een strategie die rekening houdt met het fragiele commerciële karakter van documentaire.

Waarom documentaire?

Misschien omdat een documentaire erin kan slagen "*te choqueren, je wakker te schudden*", je "*een onthutsende blik*" te bieden in zaken waar je anders niet bij zou stilstaan. Omdat documentaire soms een "*ferme peer tegen uw appel. Een vlammende aanklacht*" is. Deze persquotes hebben betrekking op 'Shadow World' (Johan Grimonprez, 2016) en '9999' (Ellen Vermeulen, 2014). Beide zijn voorbeelden van documentaires van Vlaamse makers die erin geslaagd zijn om het publieke debat aan te zwengelen, respectievelijk over wereldwijde wapenhandel en de mensonwaardige omstandigheden waartoe geesteszieke criminelen worden veroordeeld.

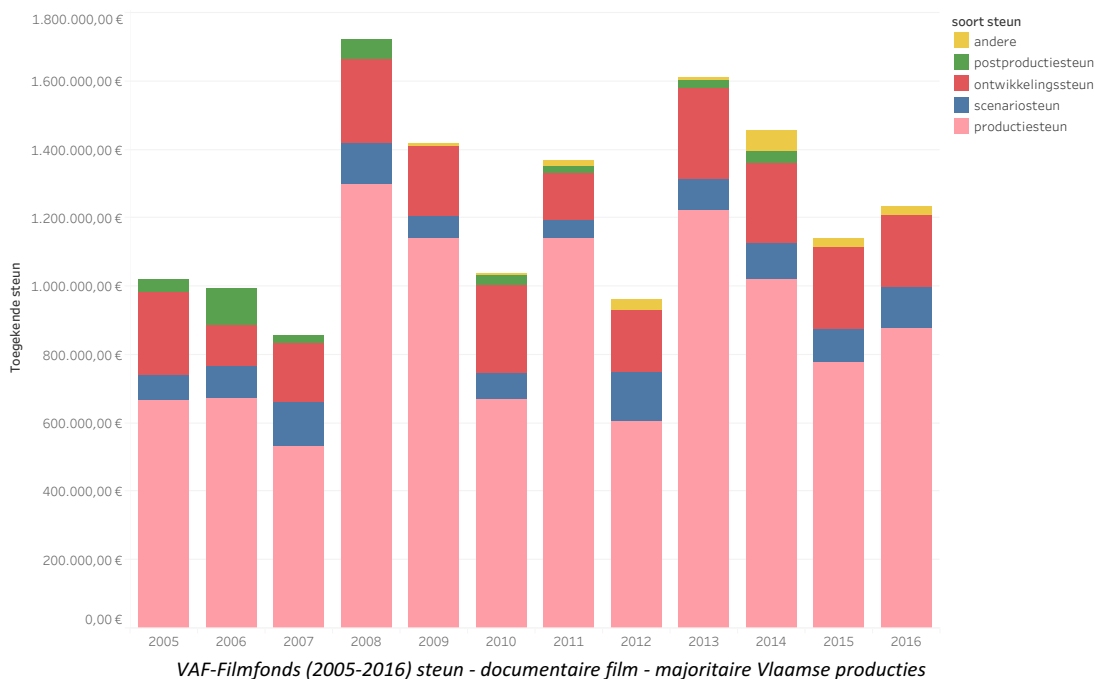
Ondanks het duidelijke maatschappelijke belang van documentaire, blijkt ze commercieel gezien minder interessant om in te investeren. Zeker wanneer we documentaire definiëren als een non-fictie genre dat voorbij sensatie, human interest en *reality* formats gaat. Dit soort documentaires vinden we bijna uitsluitend op Canvas terug, het tweede net van VRT dat een marktaandeel van circa 5% haalt (CIM, 2015, p. 3) en waarbij de gemiddelde kijkcijfers (lineair) schommelen rond de 100.000 voor documentairefilms, en 200.000 voor de documentairereeksen (in de periode 2011-2015).

De uitzondering die de regel bevestigde, was *Acht*, dat in 2016 nog de gelauwerde documentaire reeks 'Steenweg' produceerde (ook dankzij subsidies van het VAF/Mediafonds), maar sinds de overname door Mediaaan (onder de naam 'CAZ') hoofdzakelijk inzet op buitenlands aangekochte *factual entertainment*. Vooralnog heeft de opkomst van Video-On-

Demand-platformen niet geleid tot een structurele oplossing en blijft financiering van documentaire in Europa, en vooral in kleinere mediamarkten als de Vlaamse, erg precair. Tegelijkertijd hief de Vlaamse Regering in januari 2016 de vrijzinnige Vlaamse omroepvereniging 'Lichtpunt' op, een omroep die bekendstond als een belangrijke investeerder in documentaireproducties.

(On)afhankelijke documentairesector?

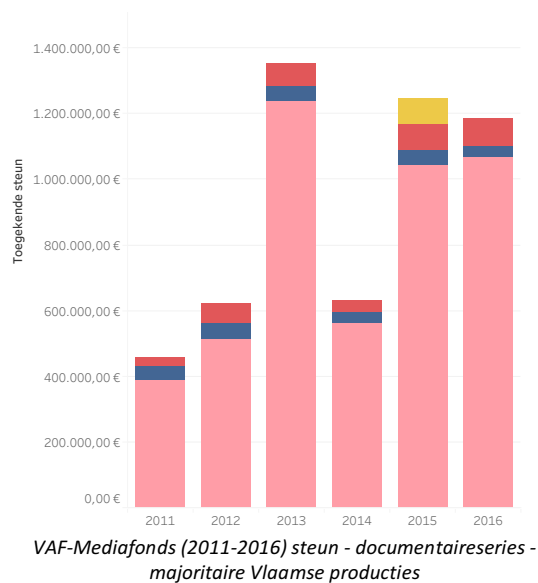
Documentaireproducenten in Vlaanderen blijken voornamelijk afhankelijk van de beperkte publieke middelen die beschikbaar zijn via het VAF. Zo gaf het VAF-Filmfonds gemiddeld €1,2 miljoen totale steun per jaar aan single documentairefilms (periode 2005-2016)) en het VAF-Mediafonds gemiddeld €916.000 per jaar aan documentaireseries (periode 2011-2016).

Deze steun resulteert jaarlijks in ongeveer twaalf Vlaamse documentairefilms en drie à vier documentaireseries.

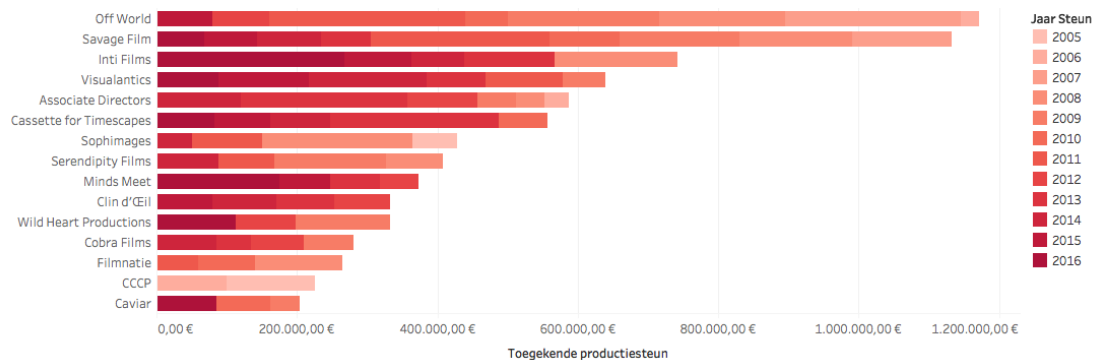
Coproducties met VRT zijn meestal het resultaat van samenwerkingen voor documentaireseries, waarbij het VAF-Mediafonds het leeuwendeel van het budget op tafel legt.

Naast het VAF brengen Vlaamse producenten het budget voornamelijk bijeen via hun eigen vermogen, investeringen van de Belgische tax shelter, andere internationale fondsen (zoals MEDIA – Creative Europe) en nationale of internationale distributiedeals, waarbij de steun van de eigen nationale (publieke) omroepen (liefst in de vorm van een coproductie) een grote rol speelt.

Televisie is vandaag namelijk nog altijd de belangrijkste afzetmarkt voor documentaire. In Vlaanderen is de VRT de enige omroep waar onafhankelijke documentaireproducenten kunnen aankloppen. Tegelijk klagen producenten echter over het beperkte engagement van VRT.

De belangrijkste Vlaamse productiehuisen die documentaires maken, ontvangen ook op structurele basis het meest productiesteuwen van het VAF (2005-2016). Andere productiehuisen krijgen minder kansen om financiering aan te trekken in Vlaanderen.

Top 15 Vlaamse producenten die VAF productiesteuwen (majoritair, single documentaire films) hebben gekregen (2005-2016)

Het is echter belangrijk dat beleid- en sectorstrategieën voor productie en distributie, zeker voor een kleine regio als Vlaanderen, niet enkel afstemmen op de publieke omroep en de eigen filmfondsen. Daarom een aantal aanbevelingen.

Aanbevelingen voor een meer zelfredzame sector

Internationale exploitatie: door de beperkte structurele budgetten voor documentaire in Vlaanderen via publieke fondsen en de VRT, kijkt de documentaire productiesector steeds meer naar het buitenland voor financierings- en distributiemogelijkheden. Voor een kleine regio is het belangrijk om bondgenoten te hebben om projecten mee te ondersteunen tijdens internationale netwerk-events. In de beheersovereenkomst 2016-2020 van de VRT heeft de Vlaamse Regering de publieke omroep daarom verplicht om de documentairesector op internationale festivals te ondersteunen. En ook het VAF blijkt na het succes van enkele Vlaamse documentaires op internationale festivals (bijv. 'Waiting for August', 2014) meer in te zetten op de promotie ervan in het buitenland.

Professionalisering en kennisuitwisseling: filmscholen blijken onvoldoende praktijkkennis mee te geven aan studenten, er is nauwelijks kennisuitwisseling binnen de sector, en slechts een kleine minderheid van de producenten heeft expertise in het vinden van internationale middelen. Een verdere professionalisering van de sector en een stimulering van kennisuitwisseling tussen de verschillende filmscholen, omroepen en fondsen dringt zich op. Toch kan er al melding gemaakt worden van mooie initiatieven, zoals de oprichting van Flanders Doc in 2009 die de documentairesector een stem probeert te geven; of de samenwerkingen tussen het VAF en Bruxelles-Wallonie Images en het Nederlands Filmfonds, of nog: de internationale workshops van MEDIAdesk Vlaanderen (Creative Europe) om de knowhow over bijvoorbeeld nieuwe distributiepraktijken te delen.

Een breder publiek bereiken: willen documentairemakers de kijker niet kwijtraken, dan moet er meer nagedacht worden over welke verhalen relevant zijn voor kijkers en of de kwaliteit en aantrekkingskracht van de documentaire een minimum standaard haalt. Dat betekent daarom niet dat het VAF moet inzetten op de grootste gemene deler en lichtere documentairegenres. Echter, naast de meer artistieke en experimentele projecten waar het VAF traditioneel het meest op inzet, moeten ook toegankelijker documentairevormen, o.m. voor jongeren, een plaats krijgen. Ook moet de sector meer nadenken over het bereiken van een breed publiek alvorens de productie van start gaat. Dit gaat hand in hand met het nadenken over distributiestrategieën, waarbij digitale platformen, interactieve vormen, web series etc. een onderdeel zijn. Hiervoor is uiteraard financiële, maar ook professionele ondersteuning nodig.

Een vergroot en afdwingbaar engagement van de publieke omroep: VRT dient documentaire toegankelijker te maken voor het publiek, door meer titels te programmeren, ook in primetime en op het generalistisch net één. Ondanks de belangrijke rol die is weggelegd voor de publieke omroep, wordt hier relatief weinig aandacht aan gegeven in het Vlaamse audiovisueel beleid. De bepalingen in de beheersovereenkomst van VRT op vlak van programmerings- en investeringsbeleid blijven eerder vaag en bevatten beperkte quota of andere afdwingbare vereisten. Zeker in vergelijking met publieke omroepen in aangrenzende regio's, zoals de RTBF, waar een investeringsplicht van 20% in documentaire geldt van het jaarlijkse investeringsbudget voor lokale producties (minimum 7.200.000€).

Betrokken SMIT-onderzoeker is Eline Livémont, verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel en de Media Unit van imec-SMIT-VUB. Eline is onderwijsassistent en doctoraatskandidate. Ze doet onderzoek naar de productie, distributie, consumptie en beleid inzake documentaire in Europa.

Meer info over deze studie, contacteer Eline.Livemont@vub.be

*De **Media Unit** bestaat uit 25 junior en senior onderzoekers en specialiseert zich in regionaal, nationaal en Europees media- en mededingingsbeleid, culturele diversiteit, de rol en positie van de publieke omroep, uitdagingen voor duurzame audiovisuele en creatieve sectoren, immersive en gepersonaliseerde media, data en valorisatie, privacy in het digitale tijdperk, mediawijsheid en digitale inclusie. De unit wordt geleid door Prof. Dr. Karen Donders (Karen.Donders@vub.be)*

Eindredactie policy brief: Tim.Raats@vub.be